

7. Yarova, M. *Shcho ukrainsi kupuiut v interneti-doslidzhennia TNS [What Ukrainians buy on the Internet - a study of TNS]*. URL: <https://ain.ua/2015/04/03/chto-ukraincy-pokupayut-v-internete-issledovanie-tns>.
8. *B2C e-commerce as a percentage of global GDP in Western Europe from 2009 to 2018*. URL: <https://www.statista.com/statistics/324588/b2c-e-commerce-as-percentage-of-gdp-western-europe/>.
9. Eurostat data: *Individuals using the internet for ordering goods or services*. URL: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tin00096&plugin=1>.
10. Eurostat data: *Share of enterprises' turnover on e-commerce*. URL: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tin00110&plugin=1>.
11. *Worldwide Retail and Ecommerce Sales: eMarketer's Estimates for 2016–2021*. URL: <https://www.emarketer.com/Report/Worldwide-Retail-Ecommerce-Sales-eMarketers-Estimates-20162021/20020>
12. *Luxembourg*. URL: <https://www.ecommerce-europe.eu/research-figure/luxembourg>.

ДАНИ ПРО АВТОРІВ

Тирбах Леся Віталіївна, кандидат економічних наук, кафедри економіки ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди».

вул. Чайковського, 5, м. Переяслав, Київська обл., 08401, Україна.

e-mail: tirbakh.lesia@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-4720-0846

Researcher ID: Y-5529-2018

Чабан Галина Вікторівна, кандидат економічних наук, доцент, заступник зав. кафедри фінансів, обліку і оподаткування ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»

вул. Чайковського, 7, м. Переяслав, Київська обл., 08401, Україна.

e-mail: tirbakh.lesia@gmail.com

ORCIDID: 0000-001-5359-316X

ДАНЫЕ ОБ АВТОРАХ

Тирбах Леся Витальевна кандидат экономических наук, преподаватель кафедры экономики ГБУЗ «Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет имени Григория Сковороды»

ул. Чайковского, 5, г. Переяслав, Киевская обл., 08401, Украина.

e-mail: tirbakh.lesia@gmail.com

Чабан Галина Викторовна, кандидат экономических наук, доцент, зам. зав. кафедры финансов, учета и налогообложения ГБУЗ «Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет имени Григория Сковороды»

ул. Чайковского, 7, г. Переяслав, Киевская обл., 08401, Украина.

e-mail: tirbakh.lesia@gmail.com

DATAABOUT THE AUTHORS

Tirbakh Lesia, Candidate of economic sciences, lecturer of the Department of Economics of the Pereiaslav-Khmelnytsky Hrygorii Skovoroda State Pedagogical University

5, Chaykovskogo st., Pereiaslav, Kyiv region, 08401, Ukraine

e-mail: tirbakh.lesia@gmail.com

Chaban Galina, candidate of economic sciences, lecturer of the Department of finance, accounting and taxation of the Pereiaslav-Khmelnytsky Hrygorii Skovoroda State Pedagogical University

7, Chaykovskogo st., Pereiaslav, Kyiv region, 08401, Ukraine

e-mail: tirbakh.lesia@gmail.com

УДК 314/316:321.7 (477)

<https://doi.org/10.31470/2306-546X-2020-46-138-143>

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО ЯК ЕЛЕМЕНТ ДЕМОКРАТИЧНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Шимченко Л. А.

Предметом дослідження виступає феномен громадянського суспільства в умовах розбудови демократичної держави.

Метою написання статті є розгляд стану функціонування громадянського суспільства в умовах демократизації державотворчих процесів.

Завдання дослідження: розглянути громадянське суспільство як феномен об'єднання людей з метою захисту їх інтересів; дослідити роль громадянського суспільства в розбудові демократичної держави.

Методи дослідження. У процесі написання статті були використані такі методи дослідження: пошуковий, синтезу та узагальнення.

Результати роботи. Аналізуючи ціннісні орієнтації українського суспільства – звернули увагу, що цінність суспільного блага не набула в українського населення поширеності, що небезпечно в плані досягнення єднання для виведення України на вищий рівень розвитку, а громадян – на заможніший рівень життя. Визначили, що формування громадянського суспільства здатне забезпечити підвищення рівня суспільного блага за рахунок швидкої розбудови демократичної системи державного розвитку.

Галузь застосування результатів. Отримані результати дослідження можуть бути використані при викладанні таких дисциплін як «Основи демократії та права людини», «Правова держава та громадянське суспільство», «Політологія».

Висновки. Громадянське суспільство є головним позитивним результатом української трансформації. Активність процесу формування громадянського суспільства є наслідком ціннісних змін, розширення правових можливостей українського населення та зростання затребуваності суспільства на справедливість і доброчесність. З громадянським суспільством, у всіх його проявах, пов'язують надію на організацію такої суспільної життєдіяльності, яка б забезпечила можливість цивілізаційної модернізації.

Ключові слова: громадянське суспільство, демократичні процеси, громадянська активність, правова та соціальна держава, громадські організації.

ГРАЖДАНСКОЕ ОБЩЕСТВО КАК ЭЛЕМЕНТ ДЕМОКРАТИЧНОСТИ УКРАИНСКОГО ГОСУДАРСТВА

Шимченко Л. А.

Предметом исследования выступает феномен гражданского общества в условиях строительства демократического государства.

Целью написания статьи является рассмотрение состояния функционирования гражданского общества в условиях демократизации государственно-созидательных процессов.

Задание исследования: рассмотреть гражданское общество как феномен объединения людей с целью защиты их интересов; исследовать роль гражданского общества в строительстве демократического государства.

Методы исследования. В процессе написания статьи были использованы такие методы исследования: поисковый, синтеза и обобщения.

Результаты работы. Анализируя ценностные ориентации украинского общества – обратили внимание, что ценность общественного блага не приобрела у украинского населения распространенность, что опасно в плане достижения единения для выведения Украины на высший уровень развития, а граждан – на более зажиточный уровень жизни. Определили, что формирование гражданского общества способно обеспечить повышение уровня общественного блага за счет быстрого строительства демократической системы государственного развития.

Отрасль применения результатов. Полученные результаты исследования могут быть использованы при преподавании таких дисциплин как «Основы демократии и права человека», «Правовое государство и гражданское общество», «Политология».

Выводы. Гражданское общество является главным позитивным результатом украинской трансформации. Активность процесса формирования гражданского общества является следствием ценностных изменений, расширения правовых возможностей украинского населения и роста востребованности общества на справедливость и добропорядочность. С гражданским обществом, во всех его проявлениях, связывают надежду на организацию такой общественной жизнедеятельности, которая бы обеспечила возможность цивилизационной модернизации.

Ключевые слова: гражданское общество, демократические процессы, гражданская активность, правовое и социальное государство, общественные организации.

CIVIL SOCIETY AS AN ELEMENT OF UKRAINIAN STATE DEMOCRACY

Shymchenko Ljudmila

The subject of research is the phenomenon of civil society under democratic development state.

The goal of research is to study the state of functioning of civil society under democratization of state-building processes.

The research target is to consider civil society as a phenomenon of uniting people to defend their interests; to examine the role of civil society in democratic development state.

Research methods. In the process of the study, the following research methods were used: a search method, synthesis and generalization.

The results of work. The analysis of the value orientations of Ukrainian society has shown that the value of the public good has not become widespread among the Ukrainian population, that is dangerous for achieving unity to bring Ukraine to a higher level of development and citizens to a more better living standard. It has been found that the formation of civil society can increase the level of public good only in terms of the rapid development of a democratic system of state.

The field of application of results. The results of this research can be applied to teach such disciplines as Fundamentals of Democracy and Human Rights, Legal State and Civil Society, Political Studies.

Conclusions. *The main positive result of transformation of Ukraine is civil society. The activity of the formation civil society process is a consequence of value changes, extending legal opportunities of the Ukrainian population and growing demand of society for justice and integrity. Civil society, in all its manifestations, is associated with the hope of organizing such social life that would provide the possibility of civilizational modernization.*

Key words: *civil society, democratic processes, citizen activism, legal and social state, public organizations.*

JEL Classification: *A13, H73*

Постановка проблеми. Обрання українським народом європейського вектору розвитку передбачає побудову відкритого демократичного суспільства. Щоб відповідати політичним, економічним та суспільним критеріям європейського об'єднання держав, Україна повинна віднайти ті механізми, за рахунок яких можливе досягнення стандартів ЄС, утвердження демократичних цінностей. Пошук ефективних механізмів європеїзації є для України складним процесом в нинішніх умовах геополітичного протистояння. Тому дослідження громадянського суспільства як одного з таких, на нашу думку, ефективних механізмів, є і доречним, і необхідним. Вважаємо за необхідне розглянути громадянське суспільство як феномен об'єднання людей з метою захисту їх інтересів; дослідити роль громадянського суспільства в розбудові демократичної держави.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Проблематику формування та функціонування громадянського суспільства висвітлено у багатьох наукових джерелах: світових – Т. Гоббс, Дж. Локк, Ж.-Ж. Руссо, Ш. Л. Монтеск'є та ін.; вітчизняних – В. Авер'янов, І. Надольний, В. Князев, В. Скуратівський, Р. Войтович., В. Кравченко, В. Погорілко, В. Ребало, Ю. Шемшученко та ін.

Метою написання статті є розгляд стану функціонування громадянського суспільства в умовах демократизації державотворчих процесів.

Виклад основного матеріалу. Демократичний дух українського суспільства відомий давно, а здобуття незалежності лише активізувало та дещо впорядкувало рух до досягнення споконвічної мети – рівність можливостей, свобода діяльності, братерство і мир. Об'єднані спільними ціннісними орієнтирами щодо самостійного обрання політичних та моральних цілей, громадяни здійснюють поступ в майбутнє, наражаючись на велику кількість як зовнішніх, так і внутрішніх перепон. Так цінність суспільного блага, як гарантія забезпечення достатку кожного члена суспільства, не набула в українського населення поширеності. Не дивлячись на формування багатопартійності; на постійні протестні рухи, що переросли в 2004-2005 та 2013-2014 роках у Помаранчеву та Революцію Гідності; на активізацію волонтерства, добровольчої справи, народної солідарності в часи загострення збройного конфлікту на Сході України – цінність громадянської єдності не набула того рівня потреби, яка б перевершила цінність «індивідуалізації». Остання приносить більшу користь окремим (корупційні справи, олігархізація, криміналізація та ін.) – меншості українського суспільства, а більшість – борючись за виживання, вдається і до пристосування, і до протестних дій, і до своєрідного тероризму в його «українських» проявах.

Переважаання егоїстичних цінностей в суспільстві не дає гарантії ні меншості, ні більшості бути певними у забезпеченні основної цінності – життя, тому з кожним послідовним роком незалежності ми все більше спостерігаємо розуміння великою кількістю громадян потреби в формуванні громадянського суспільства як гаранта забезпечення суспільного блага за рахунок формування демократичної держави. На громадянське суспільство покладається ця відповідальність, так як довіра до держави, її основних інститутів та лідерів з кожним роком зменшується. Свідченням цьому є дослідження Центру Разумкова: «недовіра найчастіше висловлюється ЗМІ Росії (не довіряють їм 82% опитаних), державному апарату (чиновникам) (77%), судовій системі загалом (76%), комерційним банкам (71,5%), місцевим судам (71%), політичним партіям (70%), Прокуратурі (68%), Спеціалізованій антикорупційній прокуратурі (66%), Національному антикорупційному бюро України (НАБУ) (65%), Верховній Раді України (65%), Національному агентству з питань запобігання корупції (НАЗК) (65%), Уряду України (64,5%), Верховному Суду (64%), Антикорупційному суду (64%), Конституційному Суду України (60,5%), Національному банку України (60%), профспілкам (51%)» [6].

Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва в жовтні 2019 року вказав, що українці позитивно ставляться до громадянського суспільства, громадських організацій і громадської діяльності загалом; що абсолютна більшість громадян – 77% вважає, що держава повинна сприяти розвитку громадянського суспільства [4]. Отже, є доцільність, враховуючи високий рівень важливості для України функціонування громадянського суспільства, розібратися з питанням реалій діяльності громадянського суспільства, з шляхами активізації його функціонування.

Більшість дослідників проблеми громадянського суспільства вказують на активність процесу його формування в країнах Східної Європи в 80-90 роках ХХ століття та нині в Україні, як наслідок ціннісних змін та розширення правових можливостей. Затребуваність суспільства на справедливість, доброчесність, толерантність стають основою для активізації, що проявляється в зростанні кількості громадських організацій, в наростанні протестних настроїв, в усвідомленні необхідності досягнення суспільного блага, як гарантії забезпечення блага кожному індивіду.

Громадянське суспільство варто досліджувати як феномен об'єднання людей з метою результативного відстоювання своїх інтересів, захисту своїх прав та готовністю брати на себе відповідальність за власні та чужі дії. Феномен об'єднання в добровільності, функціонування – на основі самоорганізації та діяльності за власними принципами, але які не виходять за рамки Основного Закону країни. Тому, відокремленість від держави, але в межах законодавства; захист власних інтересів, але в рамках суспільно-публічної сфери;

неприбутковість за метою об'єднання, але з використанням різних форм фінансового забезпечення для ефективної та результативної діяльності.

Будучи багатограним у своїй значущості, громадянське суспільство цікавить нас більше як спосіб організації суспільної життєдіяльності, як засіб цивілізаційної модернізації. Тому хочемо зацентрувати увагу на такому визначенні громадянського суспільства, даного Барковим В. Ю. та Розовою Т. В. «... – це єдність двох головних складових еволюції людської цивілізації у постійній динаміці їхнього взаємовпливу та розвитку – економічної та політико-правової. У ролі першої виступає право на приватну власність, у ролі другої – правова, позбавлена юридичного позитивізму законодабезпеченість вирішення політико-правових питань у налагодженні соціального діалогу між владою та населенням за допомогою партій, профспілок, професійних та соціально-демографічних груп населення» [1, с. 615].

У період становлення Нового часу з розпадом станових належностей та ієрархій через цехові та торгові союзи, через становлення буржуазних суспільних відносин та самоуправління в європейських містах, завдяки автономії частини університетів, формувалась основа громадянського суспільства, яке забезпечило відхід суспільства від переважаючої одноосібної системи правління до «колективно-державної» системи. У сучасний період глибокої трансформації громадянське суспільство знову забезпечує, щоправда на значно вищому технологічному та організаційному рівні, становлення інформаційних суспільних відносин, де людина виступає найвищою соціальною цінністю, першоосновою суспільного та політичного устрою; де повністю гарантується право приватної власності; де, за рахунок нових форм розвитку місцевого самоврядування, забезпечується різноманітність форм публічної влади, автономність у прийнятті рішень.

Пам'ятаючи, що ідеальних суспільств, в тому числі і громадянського, не буває – варто розбудовувати громадянське суспільство, дотримуючись відповідних принципів та форм функціонування. Це забезпечить можливість поетапного, поступального вкорінення морально-ціннісного регулювання відносин в державному управлінні, бізнесі; сприяє утвердженню стандартів цивільності в сфері чисто суспільних відносин; створить підґрунтя для формування соціального капіталу.

Утверджуючи, за рахунок функціонування громадянського суспільства, норми верховенства права, Україна «витіснятиме» корупцію, розвиватиме культуру контрактних відносин між людиною та юридичними особами, різними політичними та суспільно-економічними суб'єктами. Така форма відносин в суспільстві буде найбільш підтримуваною серед населення середнього рівня достатку (так званого середнього класу), якому є що захищати, розвивати і примножувати, а, отже, дотримання норм верховенства права стає для них гарантією успіху та перспективності діяльності. Якраз представники так званого «середнього класу» займали найактивнішу громадянську позицію в період і «Помаранчевої», і «Революції Гідності»; взяли на себе відповідальність у формі волонтерства за забезпечення військових підрозділів добровольців (і не тільки) в період АТО на Сході України; допомагали переселенцям з зони бойових дій у їх трудовлаштуванні, проживанні, соціальній адаптації.

Волонтерська колективна активність, що ґрунтувалась на добровільності, в переважній масі, інтересах, цілях та цінностях, показала автономність та самодостатність громадян, їх усвідомленість в користуванні своїми правами та виконанні обов'язків, в здатності захищати та обстоювати права інших. В певній мірі волонтери та активні громадяни стали ефективним засобом громадського контролю над діями державних організацій, ЗМІ з метою впорядкування системи забезпечення потреб населення, армії, переселенців в умовах військових дій на Сході України.

Надзвичайно вагомим став напрямок діяльності громадських і негромадських організацій по контролю за впливом на громадську думку (з метою мінімізації маніпуляцій, подачі недостовірної інформації та ін.). Так активізувались різноманітні Інтернет-групи, громадські активісти-блогери, співтовариства користувачів соціальних мереж з поясненнями певних проблем, з підняттям на рівень широкого загалу окремих питань проблемного розвитку України в умовах військової агресії та анексії Криму.

Окремою групою впливу на громадську думку, суспільну свідомість здійснюють ще одні суб'єкти громадянського суспільства – соціологічні служби як професійні експерти суспільних процесів, як аналітики та активні учасники медіа комунікації. Своєю інформацією вони забезпечують формування соціальних знань, розвивають популістичні ідеї. Звичайно ж ми говоримо про ті соціологічні служби, що дійсно є активними учасниками громадянського суспільства, а не найнятими популістськими партіями для поширення фальшивої інформації.

Соціологічні служби України впродовж тривалого часу акцентують увагу на важливому для українських громадян (як ми говорили і раніше) «утвердженні верховенства права з його передумовою рівності всіх громадян перед законом та їх доступу до справедливості, проблеми незалежності судів, суспільної довіри до інститутів правопорядку та судочинства й ефективності їх функціонування, а також проблеми поваги громадян до закону» [7, с. 48]. Таке утвердження повинно сприяти зміні політичної культури українського населення, яку соціологи вважають як низькопробну через брак досвіду практики політичної участі громадян, через відсутність стабільних та розвинених демократичних інституцій, через бюрократизацію різноманітних процесів, через попадання частини громадських організацій під так званий «зовнішній контроль» та ін. Все це та багато іншого є великою перепорою на шляху розбудови громадянського суспільства, як опонента недемократичним діям влади.

Отже, для того щоб Україна з кожним роком ставала демократичнішою у своїй діяльності, необхідно є розбудова громадянського суспільства як об'єднання громадських організацій, утворених на основі громадянської зрілості індивідів, що усвідомили власні потреби та інтереси інших людей і готові діяти в ім'я вирішення найрізноманітніших суспільних проблем через інститути сім'ї, церкви, приватних чи колективних підприємств, комерційних організацій, об'єднань за інтересами, профспілки, політичні партії чи недержавні ЗМІ.

В певній мірі акцентуємо увагу на інституті «політична партія», як «перехідній ланці» від суспільства потреб і інтересів, які завдяки своєму соціальному статусу набувають значення політичних пріоритетів, до власне організації й здійснення державної влади. З одного боку, діяльність політичних партій виростає з громадянського суспільства, звідки акумулюються політичні настрої та сподівання населення, яке періодично отримує звання електорату. З іншого – ця діяльність спрямована на здобуття державної влади і важелів управління в загальнонаціональному масштабі з метою здійснення політичних настанов та програм щодо подальшого функціонування політичної системи [5, с. 382].

Вважаємо цілком слушною думку процитованих вище науковців (Крисаченко В. С., Степико М. Т., Власюк О. С.), що громадянське суспільство є головним позитивним результатом української трансформації. Підтвердженням цій гіпотезі є дві революції початку XXI століття (Помаранчева та Гідності), факт перемоги політичної сили «Слуга народу» на виборах Президента і Верховної Ради 2019 року. Виборці, незважаючи на використання владою інформаційного й адміністративного ресурсу, чітко оцінивши ситуацію, віддали голоси підтримки мало відомій політичній силі: хто – вірячи в нові можливості, хто – всупереч існуючій ситуації, хто – бажаючи змін, але даний факт є результатом функціонування громадянського суспільства, його активних впливів на суспільство, на кожного окремого громадянина.

Такий результат є зрозумілим не лише через ситуацію війни на Сході України та збідніння переважної частини населення, масової трудової міграції до інших країн, а й через дивну поєднаність орієнтацій населення як на нові, так і старі цінності переважно підданського, авторитарного типу. Так Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва разом з Київським міжнародним інститутом соціології, провівши опитування 2040 респондентів (старше 18 років) вказав, що лише 7,5% громадян залучені до активної громадської діяльності; що волонтерською діяльністю протягом 2019 року займалися 9 % громадян (в 2012 р. – 10%; в 2015 р. – 13%; в 2016 р. – 14%; 2017 р. – 12%; 2018 р. – 18%); що основною причиною неучасті у діяльності громадських організацій у 2019 році громадяни називають те, що подібна діяльність їх взагалі не цікавить (38,5% громадян; у 2018 р. таких було 22%; в 2013 р. – 23%). Водночас 51% українців відповіли, що взагалі не збираються брати участь у роботі громадських організацій (у 2018 році таких було значно менше – 36%) [3].

Науковці такі результати коментують по-різному, але перевагу віддають аргументації патерналістських настроїв: пошук харизматичного лідера, який вирішить всі їхні проблеми, «заступиться» і забезпечить «соціальну рівність»; можливість при вирішенні народних проблем використовувати недемократичні методи. Це, швидше за все, говорить про роздвоєність політичної свідомості громадян. Підґрунтям цьому є факт наявності протидіючих сил: з одної сторони – профспілковий рух, громадські організації молодіжного спектру, дієві жіночі організації, громадські благодійні організації та фонди; з іншої сторони – множинність політичних партій, основним завданням яких є прихід до влади. Якщо перша частина організацій в тій чи іншій мірі ставить завданням – вирішення переважно соціальних проблем, то з приходом до влади партій – розпочинається вирішення переважно проблем еліти партій. Як результат – протистояння, яким користуються «треті сили», що є небезпечним і для функціонування держави, і для суспільства з його численними невирішеними проблемами.

Нині багато питань стало виникати щодо громадських організацій, які функціонують за «західні» гранти. Розуміючи, що за кожним капіталовкладенням стоїть чийсь інтерес, ми все ж вдаємося до активної співпраці з таких причин:

1. співпраця офіційно направлена на проведення реформ, що забезпечує можливість послідовного переходу до певної системи зовнішньополітичних координат на міжнародно-правовому полі;
2. можливість двохсторонніх домовленостей з країнами Європи в плані різноманітної співпраці;
3. забезпечення міжнародної підтримки;
4. вивчення досвіду забезпечує зростання професіоналізму учасників неурядових громадських організацій та дає їм старт в політику, в державотворчі процеси – відбувається оновлення політичної еліти з досвідом європейської демократичної практики;
5. можливість досвіду і сприяння в процесі децентралізації та початку самостійного функціонування територіальних громад;
6. проведення досліджень при ретельному аналізі яких можна прогнозувати майбутній розвиток, забезпечувати уникнення чи мінімізації певних негативних явищ, діяти на упередження.

Оскільки на даний час для українського суспільства болючим питанням є спалах епідемії COVID-19, то частина громадських організацій безпосередньо брала участь в закупівлі і забезпеченні лікарень необхідними захисними засобами, медичним спеціалізованим обладнанням, лікарськими препаратами. Можна вказати, базуючись на інформації від Фонду «Демократичні ініціативи», який проводив з 15.04. по 1.05 2020 року опитування серед представників громадських організацій, що пандемія примножила «соціальний капітал» – людські зв'язки, солідарність, взаємодовіру; допомогла виробити навички та технології самоорганізації; показала людям їх можливості та силу [2].

Фонд «Демократичні ініціативи» відзначає, що в Україні громадянська активність зросла у вигляді захисту громадянських прав та свобод; відбулось посилення контролю за владою з метою протидії корупції; що з'явилися нові напрямки громадської діяльності, пов'язаної з інформаційним роз'ясненням проблем, пов'язаних з пандемією (так як багато інформації фейкової); що обізнаність громадян стосовно механізмів впливу на владу для вирішення суспільних проблем змінилась в сторону покращення – готовність звертатись до ЗМІ (52 % опитаних), до світової спільноти і міжнародних організацій (47%); залучати позитивний досвід взаємодії з інших регіонів України та інших країн (45%); утворювати сильні об'єднання громадських організацій (44%) та ін. [2].

Висновки. Вважаємо, що громадянське суспільство є головним позитивним результатом української демократичної розбудови. Активність процесу формування громадянського суспільства є наслідком ціннісних змін, розширення правових можливостей українського населення та зростання затребуваності суспільства на справедливість і доброчесність. З громадянським суспільством, у всіх його проявах, пов'язують надію на організацію такої суспільної життєдіяльності, яка б забезпечила можливість цивілізаційної модернізації.

Список використаних джерел

1. Власюк О. С., Крисаченко В. С., Степику М. Т. та ін. *Український соціум* / За ред. В.С. Крисаченка. Київ : Знання України, 2005. 792 с.
2. Громадянське суспільство в період пандемії: як вона вплинула на громадську активність. URL: <https://dif.org.ua/article/gromadyanske-suspilstvo-v-period-pandemii-yak-vona-vplynula-na-gromadsku-aktivnist>
3. Громадянське суспільство в Україні: погляд громадян. URL: <https://dif.org.ua/article/gromadyanske-suspilstvo-v-ukraini-poglyad-gromadyan>
4. Громадянське суспільство сьогодні: довіра – висока, активізму – поменшало, але активні стали ще активнішими. URL: https://dif.org.ua/article/gromadyanske-suspilstvo-sogodni-dovira-visoka-aktivizmu-pomenshalo_2
5. Крисаченко В. С., Степику М. Т., Власюк О. С. *Українська політична нація: генеза, стан, перспективи* / За ред. В. С. Крисаченка. Київ : НІСД, 2003. 632 с.
6. Оцінка громадянами діяльності влади, рівень довіри до соціальних інститутів та політиків, електоральні орієнтації громадян (лютий 2020 р.). URL: <http://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-diialnosti-vlady-riven-doviry-do-sotsialnykh-institutiv-ta-politykiv-elektoralni-orientatsii-gromadian-liutyi-2020r>
7. Соціологічні виміри громадянського суспільства в Україні / за наук. ред. О. Резніка. Київ : Інститутом соціології НАН України, 2019. 288 с.

References

1. Vlasjuk, O. S., Krysachenko, V. S., Stepyko, M. T. (2005). *Ukrainskyi sotsium [Ukrainian society]*. (Ed.). V.S. Krysachenka. Kyiv : Znannia Ukrainy, 2005. 792 [in Ukr.].
2. Hromadianske suspilstvo v period pandemii: yak vona vplynula na hromadsku aktivnist [Civil society in times of pandemic: how it affects civic engagement]. URL: <https://dif.org.ua/article/gromadyanske-suspilstvo-v-period-pandemii-yak-vona-vplynula-na-gromadsku-aktivnist> [in Ukr.]
3. Hromadianske suspilstvo v Ukraini: pohliad hromadian [Civil society in Ukraine: the view of citizens]. URL: <https://dif.org.ua/article/gromadyanske-suspilstvo-v-ukraini-poglyad-gromadyan> [in Ukr.]
4. Hromadianske suspilstvo sohodni: dovira – vysoka, aktivizmu – pomenshalo, ale aktivni staly shche aktivnishymy [Civil society today: trust – high, activism – decreased, but the active became even more active]. URL: https://dif.org.ua/article/gromadyanske-suspilstvo-sogodni-dovira-visoka-aktivizmu-pomenshalo_2 [in Ukr.]
5. Krysachenko, V. S., Stepyko, M. T., Vlasjuk, O. S. (2003). *Ukrainska politychna natsiia: geneza, stan, perspektyvy [Ukrainian political nation: genesis, state, prospects]*. (Ed.). V. S. Krysachenka. Kyiv : NISD, 2003. 632 [in Ukr.]
6. Otsinka hromadianamy diialnosti vlady, riven doviry do sotsialnykh institutiv ta politykiv, elektoralni orientatsii hromadian (liutyi 2020r.) [Citizens' assessment of government activities, the level of trust in social institutions and politicians, electoral orientations of citizens (February 2020)]. URL: <http://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-diialnosti-vlady-riven-doviry-do-sotsialnykh-institutiv-ta-politykiv-elektoralni-orientatsii-gromadian-liutyi-2020r> [in Ukr.]
7. Sotsiologichni vymiry hromadianskoho suspilstva v Ukraini [Sociological dimensions of civil society in Ukraine]. (Ed.). O. Reznika. Kyiv : Instytut sotsiologii NAN Ukrainy, 2019. 288 [in Ukr.]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Шимченко Людмила Анатоліївна, кандидат філософських наук, доцент кафедри документознавства та методики навчання

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди».

e-mail: ShymchenkoL@ukr.net

orcid.org/0000-0002-2165-1377

СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРЕ

Шимченко Людмила Анатольевна, кандидат философских наук, доцент кафедры документоведения и методики обучения

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницкий ГПУ имени Григория Сковороды».

e-mail: ShymchenkoL@ukr.net

INFORMATION ABOUT AUTHOR

Ljudmila Shimchenko, candidate of philosophical sciences, associate professor of scientific discipline of documentation Pereiaslav-Khmelnytskyi Hryhorii Skovoroda State Pedagogical University

e-mail: ShymchenkoL@ukr.net